

УДК 340.1

*Ілона Василівна Камінська,
докторант відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук*

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНОГО ПОШИРЕННЯ ВІРУСУ COVID-19: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. У зв'язку зі стрімким поширенням вірусу COVID-19 у світі та негативними наслідками від ураження цим вірусом Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила міжнародну надзвичайну ситуацію у сфері громадської охорони здоров'я [1], а потім визнала поширення цього коронавірусу пандемією. Країни, в яких було виявлено випадки зараження населення зазначеним вірусом, почали вживати заходів, спрямованих на боротьбу з ним. Ці заходи зазвичай були екстремними та виходили за межі існуючого правового регулювання надзвичайних ситуацій, адже здебільшого стосувались обмеження таких конституційних прав і свобод людини і громадянина, як свобода пересування, право на освіту, на доступ до правосуддя. Ураховуючи те, що в більшості країн світу робота судових органів не може бути припинена в умовах надзвичайних ситуацій, перед державами постало питання, як організувати функціонування судової системи, щоб запобігти поширенню зараження громадян через відвідування судових органів, зі збереженням їх права на доступ до правосуддя.

Мета статті. У цій статті пропонується проаналізувати заходи щодо організації судочинства в умовах пандемії, які були вжиті в Україні як демократичній унітарній державі та в Європейському Союзі. Обрані для дослідження об'єкти – судова система України та Суд Європейського Союзу, на нашу думку, порівнювати можна, оскільки предметом дослідження будуть принципи організації роботи судових установ, які опинились в однакових умовах глобального поширення COVID-19 та дії заходів, спрямованих на боротьбу з ним. Крім того, Суд ЄС позиціонує себе у процесуальній діяльності як судова установа, яка віддзеркалює найкращі підходи до організації функціонування судових органів європейських демократичних держав. Тому вважаємо за можливе дослідити принципи організації роботи національної судової системи та міжнародної судової установи, які однаково зобов'язані функціонувати в період пандемії і мають спільну мету, яка полягає у забезпеченні доступу до правосуддя та гарантуванні верховенства права в умовах дії обмежувальних заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розпочнемо аналіз із досвіду України: яких заходів було вжито для забезпечення функціонування судової системи та яким чином такі заходи сприяли гарантуванню права людини на доступ до правосуддя.

Одним із заходів забезпечення права громадян на доступ до правосуддя який було здійснено в Україні – внесення змін до положень матеріального права, якими продовжено загальні та спеціальні строки позовної давності на строк дії карантину. Зазначені зміни були внесені згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», прийнятого 30 березня 2020 року [2].

Цим Законом положення розділу прикінцеві та перехідні положення Сімейного кодексу України (далі – СК України) [3], Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [4], Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) [5], Господарського кодексу України (далі – ГК України) [6], Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАСУ) [7] були доповнені новим пунктом, згідно з яким продовжено строки давності на звернення до суду на строк дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України.

Ураховуючи, що в цих пунктах прикінцевих та перехідних положень зазначено лише перелік статей, яких стосуються вказані зміни, пропонуємо більш детально ознайомитися з нормами, на які вони поширюються.

Так, у СК України на період карантину продовжено строки давності, встановлені у таких статтях:

- ст. 72, згідно з якою встановлено строк позовної давності у три роки до вимог про поділ майна подружжя, заявлених після розірвання шлюбу;

- ст. 129, згідно з якою встановлено строк позовної давності в один рік до вимог про визнання батьківства;

- ст. 139, згідно з якою встановлено позовну давність один рік до вимог про визнання материнства.

Також зазначено, що зміни стосуються ст. 128 СК України, проте вказана норма не містить строків позовної давності. Водночас такі строки встановлені в ст. 138 СК України, яка визначає строк позовної давності один рік з моменту реєстрації дитини до вимог про внесення змін до актового запису про народження дитини. Очевидно, законодавець допустив описку щодо номера статті.

Отже, строки позовної давності, встановлені в статтях 72, 129, 138, 139 СК України, продовжуються на строк офіційно встановленого Кабінетом Міністрів України карантину, якщо вони розпочалися до карантину та не сплинули на день його оголошення.

У ЦК України продовжено такі строки позовної давності:

- загальний строк позовної давності три роки (ст. 257);
- спеціальні строки позовної давності (ст. 258);
- строк позовної давності в один рік до вимог про визнання переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (ст. 362);
- строк позовної давності три роки для пред'явлення позову кредитором до поручителя (ст. 559);
- позовна давність в один рік до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару (ст. 681);
- позовна давність в один рік до вимог, що стосуються розірвання договору дарування (ст. 728);
- позовна давність один рік до вимог, що виникають з договору найму (ст. 786);
- позовна давність один рік до вимог про визнання неправомірними дій виконавця заповіту (ст. 1293).

У КЗпП України також продовжено трьохмісячний строк звернення до суду з трудовим спором та місячний строк звернення до суду у справах про звільнення, що встановлені в ст. 233.

Розділ IX «Прикінцеві положення» ГК України також доповнений пунктом про продовження строків позовної давності:

- ст. 269 – позови, що впливають з поставки товарів неналежної якості;
- ст. 322 – позови, що впливають з неналежної якості робіт за договором підяду на капітальне будівництво;
- ст. 324 – позови про відшкодування замовнику збитків, спричинених недоліками проекту.

Крім того, було продовжено строки нарахування штрафних санкцій, встановлені у ст. 232 ГК України. Передбачено, що відповідно до частини шостої цієї статті нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано. На нашу думку, зміни, внесені до цієї норми, в тому вигляді юридичної техніки, як це є, матимуть труднощі у застосуванні та зумовлять виникнення господарських спорів, що, як наслідок, спричинить різну судову практику.

Крім цього, продовжено строк звернення до адміністративного суду, встановлений у ст. 122 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), норми якого поєднують норми і матеріального, і процесуального права.

У теорії права строки давності – це законні строки, протягом яких особа має можливість реалізувати право на звернення до суду за захистом порушених прав. Строки давності є так званою мірою правової визначеності для сторін правовідносин. Особа, яка з об'єктивних причин пропустила строки давності, має право звернутися до суду з клопотанням про поновлення пропущеного строку. Судова практика в Україні свідчить про те, що суди за наявності обґрунтованого клопотання поновлюють такі строки. При цьому, варто зауважити, що термін «продовження строків давності» раніше не вживався у законодавстві, оскільки, чинним законодавством передбачено механізм поновлення строків давності, а не їх продовження.

Оцінивши положення, до яких було внесено зміни щодо продовження строків давності, вбачається, що ці зміни були дещо поспішними і не пропорційними, окрім деяких з них.

Так, найкоротші строки звернення до суду встановлені в трудовому законодавстві: три місяці – для трудових спорів та один місяць – для справ про незаконне звільнення. Враховуючи, що такі строки збігаються зі строком карантину, а також передбачаючи, що саме з порушенням трудових

прав доведеться зіштовхнутись громадянам у період карантину, можливо, автоматичне продовження таких строків і є доцільним.

При цьому продовження строків давності, які становлять один і три роки, а в окремих випадках десять та тридцять років, не є пропорційним заходом, що у подальшому стане передумовою для зловживань процесуальними правами.

Зазначеним вище законом також було внесено зміни та доповнення до положень Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [8], Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) [9], Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [10] та Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ України). Узагальнивши такі зміни, пропонуємо згрупувати їх за змістом:

1. Встановлено дискреційне повноваження суду обмежувати доступ осіб, які не є учасниками судового процесу, в судові засідання під час карантину відповідно до Закону України від 06 квітня 2000 року № 1645-III «Про захист населення від інфекційних хвороб» [11], якщо участь в судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи (ст. 7 ЦПК України, ст. 8 ГПК України, ст. 27 КПК України).

2. Встановлено право учасників брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів (ст. 195 КАС України, ст. 197 ГПК України, ст. 212 ЦПК України).

3. Продовжено процесуальні строки, визначені у відповідних статтях ГПК України, ЦПК України, КАС України, які умовно можна поділити на такі групи:

– строки звернення до суду із процесуальними заявами і клопотаннями, які подаються сторонами до початку розгляду справи по суті (про зміну предмета або підстави позову, збільшення або зменшення розміру позовних вимог, подання зустрічного позову, подання доказів, клопотання про витребування доказів, подання заяви про забезпечення доказів, відзиву на позов, відповіді на відзив, заперечення, пояснення третіх осіб, подання процесуальних заяв у спрощеному позовному провадженні, усунення недоліків у процесуальних документах);

– строки оскарження судових рішень (подання апеляційних та касаційних скарг, заяв про скасування судового наказу, про перегляд заочного рішення, про перегляд за нововиявленими обставинами);

– строки розгляду справ по суті в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій.

Основні результати дослідження. Отже, на час карантину законодавець наділив суди незалежно від форми судочинства повноваженням обмежувати доступ вільних слухачів до зали судових засідань. Гласність – це один із принципів процесуального права, проте обмеження цього права в умовах глобального поширення інфекції є пропорційним і необхідним заходом, який спрямований на збереження здоров'я учасників процесу в умовах пандемії.

Варто звернути увагу, що законодавчі зміни встановлюють не заборону відвідувати судові засідання, а повноваження суду обмежувати доступ до судових слухань. Тобто на суд покладено обов'язок віднайти справедливий баланс між забезпеченням принципу гласності та правами учасників процесу.

Законодавець на період карантину спростив порядок участі сторін у розгляді справи через використання власних технічних засобів, що забезпечує право участі особи в розгляді своєї справи та дотримання розумних строків. Попри те, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система ще не працює, така норма дозволяє судам забезпечити баланс між дотриманням права особи брати участь у засіданні та дотриманням карантинних заходів. Адже заборона вільного пересування в умовах карантину позбавляє особу можливості брати участь у розгляді судової справи, що є обмеженням одразу кількох конвенційних прав і свобод людини. А тому, незважаючи на різні застереження щодо захисту персональних даних, конфіденційності інформації та порядку встановлення судом особи, зазначену норму національні суди вже застосовують [12].

Варто відмітити, що продовження процесуальних строків на період карантину передбачено для всіх видів судочинства, окрім кримінального провадження, що свідчить про неприпустимість їх збільшення за будь-яких умов.

Позитивними є зміни, які стосуються продовження строків розгляду судом справ, що виключає можливість притягнення суддів до відповідальності за порушення таких строків. Також не менш

важливим є те, що продовжено строк на апеляційне та касаційне оскарження, подання заяв про перегляд заочного рішення, скасування судового наказу, перегляд рішень за нововиявленими обставинами, що гарантує забезпечення прав громадян на справедливий суд в умовах карантину.

Унесення інших змін до процесуальних кодексів вважаємо надмірною заформалізованістю судового процесу, адже суддя як носій судової влади має достатньо повноважень на прийняття відповідних процесуальних рішень. Автоматичне продовження строків подання процесуальних заяв (таких, як відзив на позов, заперечення чи інших строків, визначених в ухвалях) у вже відритих провадженнях може створити штучне затягування розгляду цих справ. Наприклад, особа не збиралась подавати відповідь на відзив, але суддя не зможе почати розгляд справи по суті, поки не минуть встановлені законом строки з урахуванням періоду карантину. Разом з тим судді не позбавлені повноважень в ухвалях, прийнятих після уведення карантину, встановлювати строки з урахуванням відповідної урядової постанови.

Організація судового процесу та розгляд справ здійснюються суддями, які у процесуальній діяльності керуються не лише процесуальними нормами, а й принципами процесуального права та практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) з метою забезпечення верховенства права. Тому внесення змін у таку кількість процесуальних строків спричинить лише затягування розгляду справ та надмірне навантаження на суди після закінчення карантину.

Окрім законодавчих заходів забезпечення роботи судів в Україні, також було вжито низку організаційних заходів на виконання рекомендацій Ради суддів України [13] та Вищої ради правосуддя [14], зокрема: обмежено доступ відвідувачів; припинено прийом громадян керівництвом; перенесено розгляд справ; доведено до відома громадян інформацію про можливість звернення до суду за допомогою електронних засобів зв'язку; судові засідання проводити з використанням індивідуальних засобів захисту тощо.

Крім того, видано наказ Голови Державної судової адміністрації України від 8 квітня 2020 року № 169, яким затверджено заходи на виконання процесуальних змін щодо проведення відеоконференцзв'язку на власних технічних засобах сторін [15]. Знову ж таки, судова практика, яка з'явилась до появи цього наказу, засвідчує, що судді мають достатньо повноважень для реалізації зазначених процесуальних норм без додаткових підзаконних нормативних актів.

Що стосується апаратів судів, то згідно зі змінами, внесеними до КЗпП України, працівники апаратів судів отримали право перейти на дистанційну роботу (чиї функціональні обов'язки це передбачають); працівники, які мають малолітніх дітей, отримали право піти у відпустку без збереження заробітної плати на період карантину, а також право піти в оплачувану відпустку поза встановленим графіком. При цьому керівники апаратів вжили заходів для визначення працівників, які обов'язково повинні бути присутніми на робочому місці.

Отже, слід зазначити, що функціонування судових органів в Україні під час карантину здійснюється через вжиття законодавчих та внутрішньо системних заходів організації роботи судів. При цьому, внесення змін та доповнень до положень матеріального та процесуального права є надмірним втручанням у законодавче регулювання процесуальних правовідносин, яке не може здійснюватися у зв'язку з тимчасовими заходами, вжитими державою у період боротьби з пандемією. Законодавчі зміни були б більш ефективними, якби вони стосувалися змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та розширювали повноваження голів судів на організацію роботи суду у період карантину. Зміни правового регулювання процесуальних строків та строків давності є порушенням принципу правової визначеності та пропорційності, оскільки строк карантину є нетривалим, а обмеження щодо руху громадського транспорту не позбавляє сторін звернутись до суду за допомогою альтернативних способів. Крім того, варто зауважити, що в окремих населених пунктах з невеликою кількістю населення громадяни зазнали найбільшого ураження, а тому не виключено, що роботу суду в тій місцевості потрібно було організувати за принципом розгляду виключно важливих справ. Але наразі, особи які займають адміністративні посади, позбавлені самостійності в організації роботи судів і, як показує практика, навіть у період надзвичайної ситуації. Самостійність судової влади є вкрай важливою ознакою забезпечення незалежного та справедливого суду. Адже саме на суддів покладається обов'язок забезпечити кожному право на справедливий суд, гарантоване статтею 6 Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. А тому судді, керуючись принципом верховенства права та пропорційності, організовуючи розгляд справ та приймаючи рішення про поновлення строків та встановлення процесуальних строків, повноважені забезпечити сторонам доступ до правосуддя у період карантину.

А тому внесення змін та доповнень до процесуальних та матеріальних норм права є крайнім заходом, який неспівмірний з наслідками та строками карантину. Більше того, прийняття таких змін до законодавства без консультацій з органами судової влади є вкрай негативною практикою, яка свідчить про обмеження самостійності судової влади у прийнятті організаційних рішень в період надзвичайної ситуації.

Натомість, інший підхід вбачається в організації роботи Суду ЄС, порядок роботи якого у період пандемії висвітлено на офіційному сайті. Інформація про зміни в роботі Суду почала з'являтися з 16 березня 2020 року та продовжує оновлюватися. Проаналізувавши зміст повідомлень прес-служби Суду у цей період, спостерігаємо такий порядок організації роботи Суду Справедливості та Генерального Суду, які входять до складу Суду ЄС:

- суд обмежує свою юрисдикцію, пріоритет надається невідкладним справам (невідкладне провадження, пришивджене провадження, тимчасове провадження);
- процесуальні строки звернення до суду та подання апеляційних скарг не будуть продовжені на період пандемії і до них не застосовуються положення абзацу другого ст. 45 Протоколу про Статут Суду Європейського Союзу, а тому сторони зобов'язані дотримуватись процесуальних строків на звернення та поточних процесуальних строків; [16].
- усні слухання справ, призначені з 27 березня до 15 травня, переносяться на більш пізні дати, які ще не визначено;
- строки, які встановлені Секретаріатом (Registry) [17] і які будуть встановлені у період карантину, продовжуються попередньо на один місяць;
- рекомендовано судам держав-членів та представникам сторін, які ще не зареєстровані в e-Curia, здійснити реєстрацію в електронній системі, що дозволить надсилати та отримувати процесуальні документи в електронному вигляді;
- здійснено оптимізацію роботи суду щодо розгляду справ з метою продовження їх розгляду та дотримання строків, а також доведено до відома сторін, що строки розгляду можуть бути скориговані у зв'язку з труднощами, що спричинені карантинном [18].

Крім того, приміщення Суду ЄС зачинене для відвідувачів, а понад 2000 працівників Суду до травня 2020 року працюють дистанційно [19].

Отже, варто зазначити, що організація роботи Суду ЄС у період пандемії здійснюється шляхом прийняття Президентом Суду ЄС спільно із суддями Суду Справедливості та Генерального Суду рішень з питань організації розгляду справ та порядку роботи Суду. При цьому, треба зауважити, що такі заходи не супроводжувалися внесенням змін до Протоколу про Статут Суду ЄС, а навпаки Судом було доведено до відома сторін, що строки звернення з процесуальними заявами є незмінними та до них не застосовуватимуться положення про форс-мажорні обставини. Відкрита позиція Суду щодо цього питання забезпечує принцип правової визначеності і виключає в подальшому подання клопотань про поновлення строків із цих підстав.

Також важливо, що зміни в організації роботи щодо строків стосувалися лише діяльності Секретаріату, якому надано право продовжити строки на один місяць.

З-поміж організаційних принципів роботи Суду ЄС виокремлено принцип пріоритетного розгляду справ, який застосовують судді для обрання справ, що будуть першочергово розглядатися в період пандемії коронавірусу.

Такий самий принцип черговості розгляду справ застосовує у своїй діяльності і ЄСПЛ, який також з початку введення карантину у Франції призупинив своє функціонування, а потім продовжив, зосередившись на розгляді пріоритетних справ. Окрім цього, цікавим є те, що ЄСПЛ продовжив шестимісячний термін подання заяв до Суду на один місяць, починаючи з 16 березня, та призупинив на такий самий термін інші строки у справах, які розглянуті, а також обмежив доступ до будівлі Суду [20].

Таким чином, вбачається, що міжнародні судові установи, зокрема Суд ЄС та ЄСПЛ, вживали заходи відповідно до того, які обмеження було встановлено у державах, де розміщуються їх будівлі. І не дивлячись на те, що їх юрисдикція поширюється на всі країни Європейського Союзу та Ради Європи, заходи щодо організації роботи суду були спрямовані на пошук балансу між доступом до правосуддя та безпекою суддів та працівників суду у період поширення коронавірусної інфекції. Саме тому вжиті заходи щодо роботи суду ЄС ніяким чином не були спрямовані на внесення змін до нормативно-правового регулювання, а були тимчасовими заходами оптимізації роботи Суду, які були вжиті керівництвом суду та суддями. Зазначене свідчить про самостійність і незалежність

Суду ЄС у питаннях організації функціонування та вказує на тимчасовий характер карантинних заходів, які не можуть впливати на стабільність та правову визначеність законодавства ЄС. Також варто відмітити, що Суд ЄС демонструє інформаційну відкритість у питаннях організації роботи суду та принципів порядку розгляду справ, а також створює всі умови для комунікації з судовими установами держав-членів та сторонами через використання інформаційних технологій.

Отже, проаналізувавши заходи, вжиті для організації роботи судів в Україні та Суду ЄС, можемо дійти висновку, що глобальне поширення вірусу COVID-19 негативно вплинуло на функціонування і національних судових органів, і міжнародних судових інституцій. Основне завдання, яке стоїть сьогодні перед судами, – забезпечити верховенство права та доступність правосуддя через належну організацію роботи судових установ та своєчасний розгляд справ.

Заходи для організації роботи судової системи України на період карантину дещо відмінні від тих, які вжито Судом ЄС. Унесення змін до норм матеріального і процесуального права щодо продовження строків давності та процесуальних строків в окремих випадках є обґрунтованим (строки звернення до суду у трудових спорах та процесуальні строки оскарження судових рішень), але здебільшого є надмірним заходом, який у подальшому матиме негативні наслідки для функціонування судової системи. Такі рішення законодавчого органу мають більше «популістичний» характер, ніж ефективний захід організації функціонування судів в Україні.

Порівнюючи вжиті в Україні та ЄС заходи організації функціонування судових органів на період карантину, вбачається, що вони були вжиті зі спільною метою – забезпечення доступу до правосуддя та верховенства права, але за змістом вжитих заходів ґрунтуються на різних засадах.

В Україні зміни організації судочинства ґрунтувалися на прийнятих законодавчих змінах. Законодавча влада, приймаючи зміни до процесуальних кодексів без консультації з представниками судової влади, здійснила непропорційні втручання в процесуальні права громадян, чим призвела до дестабілізації розгляду судових справ. Натомість якщо і потрібно було б приймати законодавчі зміни, то вони повинні були б бути спрямовані на утвердження самостійності судової влади щодо організації функціонування судів у період карантину.

Рішення про порядок роботи судів у надзвичайній ситуації повинні прийматися у кожному конкретному судів головою суду та зборами суддів з дотриманням принципу пропорційності вжитих заходів та дотриманням прав людини на доступ до правосуддя з врахуванням наслідків поширення інфекції в місцевості, на яку поширюється юрисдикція суду.

Варто звернути увагу, що продовження та поновлення процесуальних строків звернення до суду входить до компетенції суддів, які здійснюють розгляд справ та не потребують додаткового законодавчого врегулювання. А прийняття суддями зазначених процесуальних рішень без внесення змін до процесуальних кодексів не могли б у майбутньому бути підставою для притягнення суддів до відповідальності, оскільки такі дії суду були б спрямовані на забезпечення доступу до правосуддя та права на справедливий суд у період карантину.

Також варто зазначити, що дотримання загальних рекомендацій Міністерства охорони здоров'я України щодо використання спеціальних засобів захисту не потребує додаткового врегулювання внутрішніми актами суду. При цьому, Державна судова адміністрація України спільно з керівниками апаратів судів повинні були передбачити поширення в Україні даної інфекції, враховуючи досвід європейських країн, та завчасно вжити заходи щодо забезпечення суддів і працівників апарату засобами індивідуального захисту та створити технічні умови для дистанційної роботи працівників суду. Натомість, вбачається, що судді протягом певного часу оголошеного карантину здійснювали розгляд справ без засобів особистого захисту або із такими, які були куплені за власний рахунок.

Крім того, вбачається, що Державна судова адміністрація України, не створивши електронної системи для проведення судових засідань у форматі відеоконференціями за межами суду, своїми положеннями втручається у процес організації судочинства. Оскільки у зазначеній ситуації суд повинен самостійно приймати рішення про вибір інформаційної системи для проведення судового засідання в режимі реального часу, спираючись на думку сторін, які заявляють відповідне клопотання, та доступних для них програм, яким вони довіряють.

Таким чином, оцінюючи роботу судів в період карантину, варто відзначити, що законодавчі зміни в умовах карантину не сприяли функціонуванню роботи судових органів. Судові установи продовжили своє функціонування без особливих змін в порядку їх роботи. Та на відміну від Суду ЄС,

який з власної ініціативи переніс розгляд справ у судових засіданнях та спрямував роботу суду над розглядом невідкладних справ, українські судді продовжили розгляд справ, відкладаючи їх розгляд лише за клопотанням сторін.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що порівняльний аналіз організації функціонування судової системи в Україні та Суду ЄС в період надзвичайної ситуації, зумовленої поширенням коронавірусної інфекції, свідчить про те, що судова влада в Україні на відміну від Суду ЄС не наділена самостійністю, як засадою організації судової влади, що унеможливило здійснення ефективного розгляду справ в умовах надзвичайних ситуацій та є тривожним сигналом для незаможності судової влади в цілому.

Список використаних джерел

1. <https://p.dw.com/p/3X4HZ>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30 березня 2020 року № 540-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>
3. Сімейний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 10 січня 2002 року № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Цивільний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Кодекс законів про працю України (зі змінами та доповненнями) від 10 грудня 1971 року № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
6. Господарський кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Кодекс адміністративного судочинства України (зі змінами та доповненнями) від 06 липня 2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
8. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
9. Господарський процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 06 листопада 1991 року № 1798-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
10. Кримінальний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 05 липня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
11. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06 квітня 2000 року № 1645-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>
12. Ухвала Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 03 квітня 2020 року у справі № 160/2860/20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://verdictum.ligazakon.net/document/88572992?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=j101&_ga=2.21323579.1876997576.1586375271-2104509970.1586375271
13. Режим доступу: <http://tsu.gov.ua/ua/news/golova-radi-suddiv-ukraini-rekomendue-zaprovaditi-osoblivij-rezim-roboti-na-period-karantinnih-zahodiv>
14. Режим доступу: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-nadala-sudam-rekomendaciyi-shchodo-zabezpechennya-stabilnoyi-roboty-v-umovah-karantynu>
15. Наказ Голови Державної судової адміністрації України «Про затвердження Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцз'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду» від 08 квітня 2020 року № 169 [Електронний ресурс]. – http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2020_04_08/an/18/SA20011.html
16. Відповідно до положень абзацу другого статті 45 Протоколу про Статут Суду ЄС передбачає поновлення пропущеного строку, якщо сторона доведе, що такий строк був порушений внаслідок форс-мажорних обставин. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-en-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf
17. Режим доступу: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7030/en/
18. Режим доступу https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_97552/en/
19. Coronavirus: The Latest EU Court Closures And Restrictions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.law360.com/articles/1253873/coronavirus-the-latest-eu-court-closures-and-restrictions>
20. Режим доступу: <https://www.law360.com/articles/1253873/coronavirus-the-latest-eu-court-closures-and-restrictions>

References

1. <https://p.dw.com/p/3X4HZ>
2. *Zakon* Ukraïni «Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukraïni, spryamovanih na zabezpechennya dodatkovih social'nih ta ekonomichnih garantij u zv'yazku z poshirennam koronavirusnoi hvorobi (COVID-19)» vid 30 bereznya 2020 roku № 540-ІІІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>
3. *Simejnij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 10 sichnya 2002 roku № 2947-ІІІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. *Civil'nij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 16 sichnya 2003 roku № 435-ІV [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. *Kodeks zakoniv pro prayu* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 10 grudnya 1971 roku № 322-VІІІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
6. *Gospodars'kij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 16 sichnya 2003 roku № 436-ІV [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. *Kodeks administrativnogo sudochinstva* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 06 lipnya 2005 roku № 2747-ІV [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
8. *Civil'nij procesual'nij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 18 bereznya 2004 roku № 1618-ІV [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
9. *Gospodars'kij procesual'nij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 06 listopada 1991 roku № 1798-ІІІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
10. *Kriminal'nij procesual'nij kodeks* Ukraïni (zi zminami ta dopovnenniyami) vid 05 lipnya 2012 roku № 4651-VІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
11. *Zakon* Ukraïni «Pro zahist naseleennya vid infekciynih hvorob» vid 06 kvitnya 2000 roku № 1645-ІІІ [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>
12. *Uhvala* Dnipropetrovs'kogo okruzhnogo administrativnogo sudu vid 03 kvitnya 2020 roku u spravi № 160/2860/20 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: https://verdictum.ligazakon.net/document/88572992?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01&_ga=2.21323579.1876997576.1586375271-2104509970.1586375271
13. Rezhim dostupu: <http://rsu.gov.ua/ua/news/golova-radi-suddiv-ukraini-rekomendue-zaprovaditi-osoblivij-rezim-roboti-na-period-karantinnih-zahodiv>
14. Rezhim dostupu: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-nadala-sudam-rekomendaciyi-shchodo-zabezpechennya-stabilnoyi-roboty-v-umovah-karantynu>
15. *Nakaz* Golovi Derzhavnoi sudovoï administracii Ukraïni «Pro zatverdzhennya Poryadku roboti z tekhnichnimi zasobami videokonferencz v'yazku pid chas sudovogo zasidannya v administrativnomu, civil'nomu ta gospodars'komu procesah za uchasti storin poza mezhami primishchennya sudu» vid 08 kvitnya 2020 roku № 169 [Elektronnij resurs]. – http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2020_04_08/an/18/SA20011.html
16. *Vidpovidno* dopolozhen'abzacadrugogostatti45ProtokoluproStatutSuduCSperedbachaepovnovlennayapropushchenogostroku, yakshcho storona dovede, shcho takij strok buv porushenij vnaslidok fors-mazhornih obstavlin. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-en-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf
17. Rezhim dostupu: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7030/en/
18. Rezhim dostupu: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_97552/en/
19. *Coronavirus: The Latest EU Court Closures And Restrictions* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.law360.com/articles/1253873/coronavirus-the-latest-eu-court-closures-and-restrictions>
20. Rezhim dostupu: <https://www.law360.com/articles/1253873/coronavirus-the-latest-eu-court-closures-and-restrictions>

Камінська І. В. Принципи функціонування судової системи України та Суду Європейського Союзу в період глобального поширення вірусу COVID-19: порівняльно-правовий аналіз

У статті досліджено заходи щодо організації судочинства в умовах пандемії, які були вжиті в Україні як демократичній унітарній державі та в Європейському Союзі. Обрані для дослідження об'єкти – судова система України та Суд Європейського Союзу, на нашу думку, порівнювати можна, оскільки предметом дослідження є принципи організації роботи судових установ, які опинились в однакових умовах глобального поширення COVID-19 та дії заходів, спрямованих на боротьбу з ним. На основі проведеного аналізу можемо визначити, що на час карантину законодавець наділив суди незалежно від форми судочинства повноваженням обмежувати доступ вільних слухачів до зали судових засідань. Слід зазначити, що порівняльний аналіз організації функціонування судової системи в Україні та Суду ЄС в період надзвичайної ситуації, зумовленої поширенням коронавірусної інфекції, свідчить про те, що судова влада в Україні на відміну від Суду ЄС не наділена самостійністю, як засадою організації судової влади, що унеможливорює здійснення ефективного розгляду справ в умовах надзвичайних ситуацій та є тривожним сигналом для незалежності судової влади в цілому.

Ключові слова: Судова система України, Суд ЄС, порівняльно-правовий аналіз, COVID-19.

Kaminska I. V. Principles of functioning of the judicial system of Ukraine and the Court of Justice of the European Union in the period of global spread of COVID-19 virus: comparative legal analysis

The article explores the pandemic justice arrangements that have been taken in Ukraine as a democratic unitary state and in the European Union. The objects selected for the study - the judiciary of Ukraine and the Court of Justice of the European Union, in our opinion, can be compared, since the subject of the study is the principles of organization of work of judicial institutions, which were in the same conditions of global spread COVID-19 and the action aimed at combating them. Based on the analysis, we can determine that, at the time of the quarantine, the legislature empowered the courts, regardless of the form of justice, to restrict the access of free listeners to the courtroom. In assessing the work of the courts during the quarantine period, it should be noted that the legislative changes in the quarantine conditions did not contribute to the functioning of the judicial bodies. The judicial institutions continued to operate without much change in the way they worked. But unlike the EU Court of Justice, which on its own initiative postponed the hearing of cases in court sessions and directed the work of the court to hear urgent cases, Ukrainian judges continued to hear cases, postponing their consideration only at the request of the parties.

It should be noted that a comparative analysis of the organization of the functioning of the judicial system in Ukraine and the Court of Justice in the period of emergency caused by the spread of coronary virus infection shows that, unlike the Court of Justice, the judicial power in Ukraine is not endowed with independence, as a basis for the organization of judicial power, which makes it impossible to exercise effective handling of cases in emergency situations and is a wake-up call to the independence of the judiciary as a whole.

Keywords: Judicial system of Ukraine, EU Court of Justice, comparative legal analysis, COVID-19.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-51

УДК 342.7

*Тетяна Анатоліївна Костецька,
старший науковий співробітник
відділу конституційного права
та місцевого самоврядування
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького України,
кандидат юридичних наук, доцент*

**ПРО ІНФОРМАЦІЙНУ ФУНКЦІЮ ДЕРЖАВИ
У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ДОКТРИНИ УНІТАРИЗМУ**

Постановка проблеми. Науково обґрунтована визначеність української державності, що історично склалася як унітарне утворення, підкріплена на конституційному рівні: Основний Закон України визначає державу унітарною, закріпивши це положення серед засад конституційного ладу (ч. 2 ст. 2 Конституції України), а її (держави) територіальний устрій ґрунтується на засадах єдності й цілісності державної території; поєднання централізації та децентралізації в здійсненні державної влади; збалансованості й соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних (ст.132 Конституції України).

Унітарна форма державно-територіального устрою, як відомо, є найпоширенішою у світі, а її сутність загалом відображає спосіб адміністративно-територіальної організації держави, поділ її території на складові частини, розподіл влади між ними та державою в цілому. Унітарність характеризується низкою класичних ознак: єдина система органів централізованої державної влади, юрисдикція яких поширюється на всю територію держави; як правило, єдине громадянство, правова система, Конституція держави, законодавство; судова система; державні символи й інші атрибути державності; загальна податкова політика; здійснення зовнішніх зносин центральними